

YAŞAYAN SƏRDAR ƏSƏD

Vaqif YUSUFLI

1969-cu il iyunun 30-da Bakıda bir şair vəfat etdi. Qeyri-adi istedadla malik olan bu şair həyatın adı qayğılarından, yaşayış əzbərindən, şeirlərinin ünvanına yağıdırılan müxtəlif «izmlərdən usanmışdımı? «Populyarlıq» azarına tutulmayan, şöhrətə aludə olmayan, özünü sevdirməyə çalışmayan bu şair Əli Kərim idi.

Tabutuma bir az kağız qoyun, bir dənə də qələm.

Hayıf bu yaşda heç nə heç nə deməmişəm.

Amma o az ömründə Əli Kərim poeziyada öz şair varlığını təsdiq etdi. Çox söz dedi. Hərçənd ki, sağlığında o, layiqincə öz həqiqi qiymətini ala bilmədi. Yalnız ölümlündən sonra Əli Kərim haqqında, onun poeziyamızda yenilikçi-novator bir şairliyi barədə məqalələr yazıldı və indi də yazılmaqdadır.

Altı il sonra, 1975-ci ilin iyunun 30-da Bakıda bir şair də vəfat etdi. «Vəfat etdi» cümləsini nekroloqda yazmışdılar, əslində o, intihar etmişdi o şair-Sərdar Əsəd. Onlar Əli Kərim və Sərdar Əsəd dost idilər. Bu dostluq onların şeirlərində də davam edirdi. Yəni mahiyyətcə Sərdar Əsədin yazdığı şeirlər Əli Kərimin yazdığı şeirlərin müttəfiqi idi. Sərdar Əsəd də Əli Kərim kimi eynilikdənq, yeksənəklikdən yorulmuşdu və hər şeirini ənənəvi hala keçən standart, şablon üsuldə yazılan şeirlərin üzünə çıxarmaq üçün yazırdı.

Sərdar Əsəd də sağlığında qiymətini, dəyərini almıdı. O da ölümlündən çox sonra yada düşdü. Məlum oldu ki, Sərdar Əsəd Azərbaycan poeziyasında bən-zərsiz bir şairdir - onun şeirlərində yalnız öz şair fərdiyyəti duyulur, hər bir şeiri fikirlə hissən vəhdətini əks etdirir. Beləcə Sərdar Əsəd etiraf olundu. Və burada üç müəllifin daha çox rolu oldu, professor Qəzənfər Kazımovun, şair-publisist, «Kredo» qəzetinin baş redaktoru Əlirza Xələfli, bir də bu sətirlərin müəllifi.

Keçən il məhz Qəzənfər müəllimin və Əlirza Xələflinin müəllifliyi ilə «Yaşayan Sərdar Əsəd» kitabı oxuculara təqdim olundu. Bu kitab Sərdar Əsəd haqqında ədəbi-publisistik qeydlər, xatirələr, təəssüratlar və digər mətnlər daxil edilmişdir. Qırxa yaxın müxtəlif səhifə yazıda əsasən üç xətt diqqəti cəlb edir. Birinci xətt şairin keçdiyi ömür yolu, ikinci xətti-onun şəxsiyyəti, üçüncü

xətt isə S.Əsədin yaradıcılığı. Təbii ki, bu xətlərin hamısı bir-birilə əlaqəlidir. Şairin oğlu Yaşar Əsədovun «yaşam yolu» yazısı oxucular üçün daha maraqlıdır, çünki onun həyat yolu hamar və düzxətli olmamışdır, bir çox çətinliklərdən, sarsıntılardan keçmişdir. Şairin atası Heydər kişi və onun həyat yoldaşı otuzuncu illərdə Sibirə sürgün edilmişdi, səbəb bu idi ki, Heydər kişi kollektivləşmə siyasətini bəyənmişdi, amma sonra yeni hökumət tərəfindən bağışlanılır.

Sərdar Əsəd orta məktəbdə oxuyur, mühəribənin ağır illərini görür. Orta məktəbi bitirdikdən sonra, Ağdam ikiillik Müəllimlər İnstitutunda təhsil alır, sonra isə API-nin dil və ədəbiyyat fakültəsinə daxil olur. Elə tələbəlik dövründə respublika mətbuatında şeirlərini dərc etdirir. 1957-ci ildə SSRİ Yazıçılar İttifaqına üzv qəbul olunur. Elə həmin ilin mart ayında «Ədəbiyyat və incəsənət» qəzetində işə götürülür. Amma hansı səbəbdənsə ə keçməmiş işdən çıxarılır və bir müddət işsiz qalır.

Çətinliklə AEA-nın «Elm» nəşriyyatında əvvəl korrektor, sonra redaktor vəzifələrində çalışır. O, 1962-ci ildə ADPI-nin aspiranturasına daxil olurnamizadlik dissertasiyası üzərində işləməyə başlayır. Amma buna nail ola bilmir, çünki yenə işsizlik, yenə çətin anlar... «Sərdar Əsəd 70-ci illəri həqiqətən də sanki artıq bu həyatda deyilmiş kimi, yuxudaymış kimi yaşadı. Yox, işləyirdi-rayonlara yaradıcılıq səfərləri edirdi, mətbuatda dərc olunurdu, yazırdı, əsərlər yaradırdı, kitabları da çıxmışdı, iki ilə yaxın həttə «Azərbaycan gəncləri» qəzeti ilə şat-

dankənar əməkdaşlıq da etmişdi. Lakin bu artıq «firtnalara qarşı üzən» Sərdar deyildi». Zəmanə dəyişmişdi amma Sərdar Əsəd dəyişmədi. Ölümündən 4 il əvvəl o, bir «vəsiyyətnamə» yazır: «Arxivim və əlyazmalarım - mən olmadıqda Məmməd İbrahim (Araz), Ələkbər Salahzadə, İsa İsmayilzadənin diqqətli qayğısı ilə açıla bilər». 1975-ci ilin iyunun 30-da isə öncə qeyd etdiyim kimi, Sərdar Əsəd intihar edir.

Əlbəttə, belə bir ömür yolunu-cəmi 46 illik həyatı rəsmi şəkildə, yalnız istərlə, aylarla nəzərə çarpdırmaq istəməzdik. O intiharin səbəbləri də çoxları üçün anlaşılmaz görünü bilər. Amma bu illərlə çətinliklər, sarsıntılar isində yaşayan bir insanın daxilində yaranan hissələrin firtnaları idi. Amma maraqlıdır ki, onun şeirlərində ölüm qorxusunu görmədik.

Sərdar Əsəd onu xatırlayan bir çox insanların (Q.Kazımovun, İ.Tapdıqın, Ə.Xələflinin) fikrinə, əqidəli bir şəxs idi, heç kimə boynun aymayın, yeri gəldikcə haqsızlığa üsyan edən bir insan idi. Şəxsiyyət idi. Onun əsas işi, vəzifəsi seiriyyəti idi. Təbii ki, şairin şəxsiyyəti onun poeziyasında da əks olunur.

Burada iki müəllifin - Xəlf şairi Məmməd Arazın və professor Qəzənfər Kazımovun fikirlərinə itisnad edək.

«O deyirdi: «Mən balaca bir qələm sahibiyəm. Təzə şeir işləyəndə xəlvtə çəkilirəm ki, görün olmasın. Qələm sözümə baxmayanda elə bilirəm ki, onun düzğün şırım açmadığını kimsə görür. kimsə onu əlimdən qayıb sındırmaq istəyir. Qələmin də vəhmi var. O, canlıdır, o, xış kimi, kətan kimidir. Naşı əl torpağa xayanət ələyir. Onun açdığı şumu malalamaq, toxum səpmək olmaz, olsa da cücərtir alınmayacaq. İlahi, gör

hələ Füzuli olan şəxs nə sarsıntı keçirib... Onun yazılarını vərəqlədikcə çox yerin şəkildə gözə çarpır ki, el ədəbiyyatı yaradıcılığının ən güclü bir qanadı oluğ Şairi əhatə edən canlı həyüət, ət-raf mühit, müasir zamanın nəfəsi işe digər qanadı idi» (Məmməd Araz).

«Sərdarın mövzular ələmi işə çox genişdir. Həyatın yeniliklərini məhəbbətə qələmə alırdı Sevgi də, gəncliyin istək və arzular da yaradıcılığında geniş yer tuturdu. Şeir texnikasına yaxşı bələd idi. Üslubu orijinal idi. Heç kəst təqlid etmir, heç kəsin yolu ilə getmirdi. Həqiqi xalq adamı idi. Zəhmət adamlarını poeziyaya gətirirdi» (Qəzənfər Kazımov).

Kitabda S.Əsəd poeziyasının özünə-məxsusluğundan söz açan belə misallar çoxdur. Xüsusilə onun yaradıcılığında böyük məhəbbətə yanaşan Çirza Xələflinin yazılarında. Ona görə də təfərrüat verməyib Sərdarın şeirlərindən bəzi nümunələrlə sözüümü bitirək:

Ana ağrısının sözü olaydım.

Titrəyib yanaydım tellərin üstə.

O yorğun ağayım izi olaydım.

Yataydım gətdiyin yolların üstə

Bağladı günəşi dağın qarına.

Yaydı yalmanını atdı şələlə.

Dözməyib düzlərin intizarına

Zirvadan özünü atdı şələlə.

Dərələr söykənib o qayalara

Aşılıb şələlə sarmaşığından.

Fəsilələri qayğısında yaşapdar

İntizar duman-duman dağlarımız.

Doğma olar bahara da. Qışda da.

Fikir-fikir, güman-güman dağlarımız.

Güneyinə bənövşə baş qaldırdır.

Çalmasına gül bağlamış dağlarımız.

Qüzeyində kölgə yatar, qar durar.

Bir üzü yaz, bir üzü qış dağlarımız.

Gedəni gəlməz olur

Hev fikir dağıyanlar.

Dünyada ölməz olur

Əzabla yaşayanlar.